

EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE UKRAINIAN GREEK CATHOLIC CHURCH AS AN IMPORTANT FACTOR OF SOCIO-CULTURAL TRANSFORMATIONS IN INDEPENDENT UKRAINE

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

IURII SHCHERBIAK

Abstract:

It is proved that in the period of political and socio-economic transformations in Ukraine, issues related to socio-cultural problems are especially relevant, which consider not only theoretical models but also practical advice on cooperation between the state, Church and society in solving social, educational problems, place and role of man in the modern socio-cultural space of Ukraine.

The main directions of educational activity of the Ukrainian Greek Catholic Church in the conditions of modern state-building process in Ukraine are revealed. The influence of the Ukrainian Greek Catholic Church on the formation of the system of moral and ethical values of Ukrainian society and its role in overcoming the spiritual crisis caused by the domination of the totalitarian political regime is clarified. The educational policy of the Ukrainian Greek Catholic Church is analyzed, the models and tasks of the Church at the present stage are proposed.

The Church, education and science as a universe that unites all spheres of human existence undoubtedly play a decisive role in inventing answers to the challenges of civilization facing Ukraine and its culture. The educational activity of the Church really directs the life-creating processes, ensures the formation of the young generation of Ukrainians with harmoniously

developed intellect, inherited experience, moral principles and values.

It is substantiated that the Church, having a high level of trust in society, has a significant potential to influence the public consciousness and it is an effective means regulation of social behavior. In particular, through the Church's preaching, catechetical, educational and charitable activities, it can promote the formation of moral qualities in citizens, such as patriotism, honesty, decency, obedience to the law, tolerance, trust, solidarity, etc., which are strongly associated with a set of civic virtues.

It is emphasized that religious organizations of the Ukrainian Greek Catholic Church in Ukraine have a high dynamics of growth and strengthening of their presence in various social and socio-cultural spheres. Through forms of participation of socially active believers organized in such way, the Ukrainian Greek Catholic Church has a direct influence on society. These associations exist in both public and private form, have their own purpose and task, but operate only with the permission of the Church and under its patronage. The important point is that all communities carry out educational activities in the spirit of Christianity, conduct religious practices, and provide assistance to target groups.

It is proved that the UGCC at the present stage of statehood has managed to strengthen its position not only in terms of socio-material base, but also created the most developed system of spiritual education. Having identified the cultural and educational direction in church construction as a priority, the Church outlined its main factors: the education of priests, theological formation of the clergy, educational work with youth, families, helping the terminally ill, the disabled, widows, the cardinal elevation of catechism education, adaptation of the structure of monastic communities to the requirements of the Second Vatican Council.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church, educational activity, educational doctrine, religious education, moral and ethical values, socio-cultural processes.

Анотація:

Доведено, що в період політичних та соціально-економічних трансформацій в Україні, особливо актуально постають питання, присвячені соціокультурній тематиці, у яких розглядаються не лише теоретичні моделі, а й практичні поради щодо співпраці держави, Церкви та суспільства у вирішенні соціальних, освітніх проблем та місця і ролі людини у сучасному соціокультурному просторі України.

Розкрито основні напрямки просвітницької діяльності Української

Греко-Католицької Церкви в умовах сучасного державотворчого процесу в Україні. З'ясовано вплив УГКЦ на формування системи морально-етичних цінностей українського суспільства та її роль у подоланні духовної кризи, спричиненої пануванням тоталітарного політичного режиму. Проаналізовано освітню політику УГКЦ, запропоновано моделі та завдання Церкви на сучасному етапі.

Вирішальну роль у винайденні відповідей на цивілізаційні виклики, що стоять перед Україною та її культурою, безперечно, належить Церкві, освіті та науці як універсуму, що об'єднує всі сфери буття людини. Просвітницька діяльність Церкви реально скеровує життєтворчі процеси, забезпечує становлення молодшої генерації українців із гармонійно розвинутими інтелектом, успадкованим досвідом, моральними принципами та ціннісними настановами.

Обґрунтовано, що Церква, маючи високий рівень довіри в суспільстві, володіє значним потенціалом впливу на суспільну свідомість та дієвими засобами регуляції соціальної поведінки. Зокрема, завдяки здійсненню Церквою проповідницької, катехизаційної, просвітницької та добродійної діяльності вона може сприяти формуванню у громадян моральних якостей, таких як патріотизм, чесність, порядність, законслухняність, толерантність, довіра, солідарність тощо, які стійко асоціюються з набором громадянських чеснот.

Акцентовано увагу, що релігійні організації УГКЦ в Україні демонструють високу динаміку зростання й посилення своєї присутності в різних суспільних та соціокультурних сферах. Через такі організовані форми участі суспільно-активних віруючих, УГКЦ здійснює безпосередній вплив на суспільство. Ці об'єднання існують як у суспільній, так і в приватній формі, мають власну мету і завдання, але діють виключно з дозволу Церкви та під її патронатом. Важливим моментом є те що, усі спільноти проводять виховну і навчальну діяльність у дусі християнства, провадять релігійні практики, а також надають допомогу цільовим групам.

Доведено, що УГКЦ на сучасному етапі державності зуміла зміцнити своє становище не лише в питаннях соціально-матеріальної бази, але й створила найбільш розвинену систему духовної освіти. Визначивши культурно-просвітницький напрямок у церковному будівництві за пріоритетний, Церква окреслила його основні чинники: справи виховання священиків, богословської формації духовенства, освітньо-виховної праці з молоддю, родинами, допомоги невиліковно хворим, інвалідам, удовам, з кардинального піднесення рівня катехизації та непрофесійної богословської освіти, пристосування устрою монаших

спільнот до вимог II Ватиканського собору.

Ключові слова: Українська Греко-Католицька Церква, просвітницька діяльність, освітня доктрина, релігійна освіта, морально-етичні цінності, соціокультурні процеси.

Постановка проблеми.

Європейський вимір сучасних трансформаційних змін в Україні має широкий спектр рушійних сил і соціальних ресурсів. До них належить і Церква як важливий чинник соціальних і культурних трансформацій. В українському суспільстві у період незалежності України фактично безперервно відбуваються трансформаційні процеси, зокрема зміни в державному устрої, соціально-політичній системі, у сферах освіти та культури тощо. Одним із дієвих чинників, що активно вплітається в соціокультурну площину українського соціуму, є діяльність церковних інституцій та релігійних організацій. Церква як важливий суспільний інститут набуває все більш вагомого значення у суспільно-політичному та соціокультурному просторі України.

Після проголошення незалежності України спостерігається динамічний процес відродження її державності, звільнення від тоталітарної ідеології, звернення до духовної спадщини минулих поколінь і формування національної ідентичності в нових історичних умовах. У цьому контексті важливим став прояв самобутніх явищ, що є винятковими для кожної держави, вирізняючи її з-поміж інших. До такого, саме українського феномена завжди належала й належить Українська Греко-Католицька Церква (далі – УГКЦ), яка за природою своєї діяльності органічно поєднує східні й західні духовно-культурні надбання та церковні традиції, що свого часу було викликane геополітичним становищем України і стало мостом між Сходом і Заходом у культурному просторі народу, зокрема Східної Галичини.

Пролягти живим містком між християнськими Сходом і Заходом - ця місія виглядає дуже високою, виглядає честю для тієї української церкви, яка на неї спроможеться. Проте таку місію (зокрема, для УГКЦ), і пропагують, і критикують сучасні українські релігієзнавці, відзначаючи, що “месіанська ідея” української церкви - це “синтез греко-візантійської культурної спадщини з духовними цінностями західно-європейського

світу”¹.

Упродовж свого існування Церква виконувала важливі суспільні функції: світоглядну, комунікативну, регулятивну, інтегруючу та ін. Загальні тенденції світового розвитку показують, що самобутні релігійні погляди були невід’ємною частиною життєвого укладу та суспільного устрою сучасних європейських націй. Вони притаманні усім народам, суттєво впливаючи на формування етнічної та національної самосвідомості спільнот. Церква відіграє роль ключового системоутворюючого фактора культури і суттєво впливає на процес самоідентифікації етнічних та національних спільнот. Міжнаціональні відносини також мають глибоку релігійну складову.

Головна функція Церкви – душпастирська робота, однак її авторитет у суспільстві має значення та вплив на усі сфери життя окремої людини та суспільства загалом. Як ідеологія і практика релігійного життя, протягом останніх століть греко-католицизм органічно злився на теренах західноукраїнських земель, з суспільним життям. Важлива роль Української Греко-Католицької Церкви у житті українського суспільства на сучасному етапі вимагає від педагогів, істориків, культурологів скрупульозної роботи над дослідженням важелів впливу цієї інституції. В період політичних та соціально-економічних трансформацій в Україні, особливо актуально постають праці, присвячені соціокультурній тематиці, у яких розглядаються не лише теоретичні моделі, а й практичні поради щодо співпраці держави, Церкви та суспільства у вирішенні нагальних соціальних проблем та місця і ролі людини у сучасному освітньо-культурному просторі України.

Розробка теоретичних засад і визначення сутності Церкви як важливого соціокультурного феномена, що зумовлює процес націєтворення, на сьогодні є одним з пріоритетних завдань українського суспільства. Адже сучасні тенденції національного відродження вимагають більше уваги приділяти джерелам і рушійним силам націєтворчих процесів, умовам і факторам, які впливають на характер, особливості та динаміку їхнього розвитку. У зв’язку з цим значно актуалізується потреба у соціокультурному аналізі Церкви як унікального феномена духовно-освітнього життя українців та системного чинника національного розвитку України.

Вивчення процесів становлення просвітницького аспекту проблеми дає змогу осмислити соціальну доктрину Церкви в попередні періоди та

1 Паславський І. Між Сходом і Заходом. Нариси з культурно-політичної історії Української Церкви. - Львів, 1994. - С. 37.

на сучасному етапі, з'ясувати її роль і місце в суспільних трансформаціях, напрями духовного життя віруючих, а також визначити важелі її впливу на перебіг соціокультурних процесів в Україні. Демократичні перетворення і зміни, що відбулися останніми роками у нашому суспільстві, спонукали і уможливили наукові дослідження, пов'язані з різноманітними аспектами концептуальних засад просвітницької діяльності Української Греко-Католицької Церкви. Дослідження цієї проблеми проводили як теологи, психологи, так і філософи, історики, політологи й педагоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціокультурного значення Церкви значну увагу приділяли зарубіжні мислителі (М. Вебер, Теяр де Шарден, Жак Марітен, Іван-Павло II та ін.). В історії соціально-політичної думки України державотворча роль Церкви підкреслювалася І. Франком, І. Огієнком, В. Липинським та іншими дослідниками. За роки незалежності у вітчизняній науці сформувалася стала традиція дослідження Церкви як важливого чинника духовного розвитку суспільства та формування ціннісної культури особистості (І. Курас, В. Бондаренко, Л. Гузар, М. Маринович, І. Онищук, М. Попович). У галузі державно-управлінського знання роль Церкви та різні аспекти її значення для українського державотворення висвітлювали О. Грінер, В. Єленський, Ю. Кальниш, О. Киричук, М. Рибачук, О. Саган та ін.

Наукове обґрунтування релігії як чинника духовного оновлення сучасного суспільства здійснене в роботах багатьох інших дослідників: С. Гладкого, В. Іванишина, Г. Косухи, В. Палія, М. Рибачука. Питаннями формування основ християнської моралі у процесі духовного відродження сучасної України займалися Я. Войтенко, М. Литвин, В. Малахов. Джерела з історії греко-католицької Церкви та українського чернецтва висвітлювалися в працях І. Біласа, М. Ваврика, Я. Стоцького, В. Сергійчука, А. Колодного та ін.; праці вчених діаспори: Б. Боцюрків, І. Гриньох, Г. Лужицький, І. Музичка, І. Хома, І. Шевців та ін.

Серед закордонних дослідників відзначимо осмислення природи християнського соціального вчення, здійснене Антоніо Марія Бадджо. Аналіз питання неможливий без урахування спроб осмислити природу соціального вчення у рамках самої УГКЦ, що їх здійснювали передусім М. І. Любачівський, Л. Гузар і С. Шевчук. На особливу увагу заслуговують праці Т. Добка «Роль християнської освіти та виховання у формуванні громадянського суспільства», М. Мариновича «Екуменічна хартія Європи: «Рівняймо стежки Господу», о. І. Мончака «Самоуправна Київська Церква».

Історико-педагогічні аспекти діяльності УГКЦ висвітлювалися в

працях І. Андрухів, Л. Геник, І. Мицишин, Б. Трофим'яка, Ж. Ковби, Р. Яковичина та ін. Засадничі ідеї християнства в контексті кризи сучасної педагогічної науки були розглянуті А. Вихрущем. Дослідженням ролі і місця християнства в українському вихованні займається О. Вишневський.

Водночас необхідно констатувати, що складні реалії сьогодення, неоднозначне позиціонування Церкви щодо російської агресії, напруження міжконфесійних відносин зумовлюють актуальність проблематики просвітницької діяльності Церкви в соціокультурному просторі України в умовах трансформаційних змін.

Метою статті є проаналізувати просвітницьку діяльність Української Греко-Католицької Церкви як соціального інституту громадянського суспільства для сучасних соціокультурних трансформацій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Релігія як форма світогляду і Церква як її впливова інституція завжди були й залишаються потужною культуротворчою, просвітницькою силою українського суспільства. Протягом століть Церква формує відповідні моральні цінності, традиції, символи, естетичні ідеали, визначає філософські й наукові проблеми, створює культурно-історичне підґрунтя народної свідомості. Історія свідчить, що під впливом релігійних ідей відбувався національно-культурний і духовний поступ багатьох народів, державні перетворення, інтегративні процеси в суспільстві, боротьба націй задля збереження власної самобутності. У ХХІ столітті людство увійшло не лише з великими амбіціями та можливостями їх реалізувати, але й з усвідомленням загрозливих глобальних проблем, які пов'язані, перш за все, із нівелюванням традицій, втратою гуманістичних ілюзій, нашаруванням різновекторних ідей, стереотипізацією поведінки та поведінкових настанов, ціннісним нігілізмом тощо. Цивілізаційні виклики історії, на які людство намагається знайти та, певно, знайде відповіді, постають і перед українським суспільством.

Вирішальна роль у винайденні відповідей на цивілізаційні виклики, що стоять перед Україною та її культурою, безперечно, належить Церкві, освіті та науці як універсуму, що об'єднує всі сфери буття людини. Просвітницька діяльність Церкви реально скеровує життєтворчі процеси, забезпечує становлення молоді генерачії українців із гармонійно розвинутими інтелектом, успадкованим досвідом, моральними принципами та ціннісними настановами. У сьогоднішніх реаліях Церква спроможна засвоювати уроки минулих поколінь українського народу, бути готовою до здійснення історичної місії українства на основі переконання, що лише

сформована історична культура, що уособлює досвід народу, дозволить зробити власний свідомий цивілізаційний вибір сьогодні.

У сучасній Україні західноукраїнські землі зберігають статус регіону з найвищим рівнем релігійності населення. Навіть за радянських часів саме тут була найщільніша мережа релігійних організацій у Радянському Союзі. Вийшовши в 1989 році з підпілля, у наступні роки УГКЦ відповідно також невпинно збільшувала кількість своїх релігійних громад. Так, у 1992 році, УГКЦ мала 2644 релігійні громади, у 1995 році – 3032, у 1996 році – 3079, у 1997 році – 3098, а станом на 1998 рік – 3243 релігійні громади². Такий стан речей зберігся в регіоні й після проголошення Україною незалежності. Якщо у 2000 р. вважали себе релігійними 87,9% опитаних жителів Заходу України, то у 2017 р. релігійними назвали себе 91,3% респондентів (для порівняння: у 2017 р. у цілому по країні релігійними визнали себе 67,1% її жителів, а найменшу кількість таких було зафіксовано на Півдні – 42,7%)³.

Для повноти картини подаємо статистику кількості зареєстрованих громад на 2018 р. у неправославних конфесіях: Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) - 3470, Римо-Католицька Церква (РКЦ) - 943, Євангельські християни-баптисти (ЄХБ) - 2816, Церква християн віри євангельської (ХВЕ) - 2693, Церква адвентистів сьомого дня (АСД) – 1070⁴. Якщо порівняти статистику конфесійного поля України (щодо кількості зареєстрованих громад) до і після отримання Томосу, то за даними на 2018 рік, в УПЦ було 26 зареєстрованих 12 434 громади, УПЦ КП - 5363 громади, УАПЦ - 1171 громада⁵.

Говорячи про високий рівень релігійності населення сучасної Галичини, необхідно зважати не лише на історичну традицію, але й особливості розвитку економіки регіону та відповідної соціально-професійної стратифікації його населення, адже йдеться про переважно аграрний регіон, де об'єктивно домінують традиціоналістські цінності та поведінкові норми. Отже, Церква за умови, що вона має чималий рівень довіри в суспільстві, має значний потенціал впливу на суспільну свідомість та володіє дієвими засобами регуляції соціальної поведінки. Зокрема, завдяки здійсненню

2 Стоцький Я. Релігійна ситуація в Україні: проблеми, тенденції розвитку (1988-1998 рр.) – Тернопіль, 1999. – 120 с.

3 Дані Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України / РІСУ (risu.org.ua/ua/index/resourses/statistics/ukr_2019/75410/).

4 Церква, суспільство, держава у протистоянні викликам і загрозам сьогодення (інформаційні матеріали). Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого круглого столу “Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 24 травня 2017 р. Київ: Центр Разумкова, 2017. С. 40.

5 Там само С.6.

Церквою проповідницької, катехизаційної, просвітницької та добродійної діяльності вона може сприяти формуванню у громадян моральних якостей, таких як патріотизм, чесність, порядність, законслухняність, толерантність, довіра, солідарність тощо, які стійко асоціюються з набором громадянських чеснот.

Про рівень довіри суспільства до Церкви переконливо свідчать наступні факти. Соціологічна служба Центру Разумкова здійснює моніторинг стану та тенденцій релігійності українського суспільства з 2000 р. Останнє за часом загальнонаціональне дослідження було проведене з 23 по 28 березня 2018 року за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні. Дослідження здійснювалося в усіх регіонах України, за винятком АР Крим та тимчасово окупованих районів Донецької і Луганської областей. Було опитано 2016 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищувала 2,3%. Порівняльний аналіз результатів досліджень дозволяє зробити наступні констатації⁶.

За показником довіри Церква продовжує утримувати одну з перших позицій серед суспільних і політичних інститутів (поряд з волонтерськими організаціями і Збройними Силами). Разом з тим, порівняно з 2010р., коли рівень суспільної довіри до Церкви досяг максимуму (73%), наразі цей показник є нижчим – 60%. У регіональному розрізі рівень довіри корелює із загальним рівнем релігійності – якщо у Західному регіоні довіряють Церкві 83% респондентів (рівень релігійності – 91%), то у Східному – лише 48% (рівень релігійності – 63%)⁷.

Цікавою для нашого дослідження є оцінка релігії як життєвої цінності. Важливість релігії в житті респондентів зростає з 2000р. до 2010р. – 63% і 72% респондентів, відповідно, в ці роки назвали релігію дуже або скоріше важливою. Як і рівень релігійності, визнання важливості релігії в житті залежить від регіону: так, на Заході її вважають важливою 89% опитаних, а на Сході – лише 40%.

Показовими є також дані стосовно виховання релігійності дітей у сім'ї. Виховання цієї якості вважають найбільш важливим лише 16% опитаних: від 38% жителів Заходу до 6% – Сходу. Загальне число тих, хто вважає виховання релігійності дітей важливим, зросло у період між 2000 і 2010рр. (з 11% до 17%), і від того часу практично не змінилося.

6 Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018 рр. та Держава і Церква в Україні-2018: підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали) / Razumkov centre (razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf).

7 Там само. С.6.

Привертає увагу питання про релігійну толерантність. Українське суспільство залишається загалом толерантним до сповідання різних релігій. Так, переважна більшість (75%) громадян вважають, що “будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування” (44%) або “всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога” (31%)⁸.

Загалом високий рівень довіри до Церкви дисонує з рівнем її визнання як морального авторитету. На цей час моральним авторитетом визнали Церкву 45% опитаних, тоді як у 2010р. – 56%. Не вважають її моральним авторитетом – 35% (проти 27% у 2010р.). Позиції громадян з цього питання мають виразний регіональний характер: Церква є моральним авторитетом для 74% жителів Заходу, значно нижчими є показники в Центрі і на Півдні (41% і 39%, відповідно), і лише 28% – на Сході. У Західному регіоні частка тих, хто визнає Церкву моральним авторитетом, істотно переважає частку тих, хто так не вважає (11%), у Східному, навпаки, більшість опитаних (52%) не вважають Церкву моральним авторитетом, а в Центрі та на Півдні частки тих, хто підтримує кожну з цих позицій, приблизно рівні⁹.

Після початку військових дій на території України, з 2014 по 2017рр. зменшувалося число громадян, упевнених, що в сучасному українському суспільстві Церква відіграє позитивну роль: у 2017р. так вважали 43% опитаних, тоді як у 2016р. – 46%, у 2014р. – 53%. Однак, останнє за часом опитування зафіксувало деяке зростання, порівняно із 2017р., числа тих, хто вважає, що роль Церкви в суспільному житті є позитивною: наразі таку думку висловили 49% опитаних. Найбільшою мірою зростання оцінки позитивної ролі Церкви помітне на Півдні (зараз так оцінюють її роль 43% жителів цього регіону, тоді як у 2017р. – 29%) і Сході (33% і 26%, відповідно). Позитивна оцінка ролі Церкви на Півдні стала близькою до такої оцінки в Центральному регіоні (45%), але, як і раніше, найчастіше позитивну роль Церкви відзначають жителі Заходу країни (74%).

Зростає число тих, хто підтримує принцип відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви. У 2002р. лише 29% опитаних були згодні з тим, що відокремлення церкви від держави і школи від церкви є необхідною передумовою демократичності держави і забезпечення права особи на свободу совісті (не згодні – 38%). У 2007р. тезу про необхідність

8 Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018 рр. та Держава і Церква в Україні-2018: підсумки року і перспективи розвитку відносин (інформаційні матеріали) / Razumkov centre (razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf).

9 Там само. С.8.

відокремлення церкви від держави і школи від церкви підтримували вже відносна більшість (47%) опитаних – і від того часу ситуація принципово не змінилася. Наразі згоду з цією тезою висловили 43% проти 29% тих, хто з нею не згоден (не визначилися в цьому питанні – 28%).

Зростає також число не згодних з викладанням релігії в загальноосвітніх школах: у 2010р. таку позицію відстоювали 31% опитаних, у 2013р. – 37%, у 2016р. – 40%, у 2018р. – 43%. Водночас, зменшується число тих, хто підтримує таке викладання на факультативних чи обов'язкових засадах. Так, у 2010р. їх число складало 59% (38% – за факультативне викладання, 21% – за обов'язкове); у 2016р. – 49% (34% і 15%, відповідно), у 2018р. – 47% (32% і 15%, відповідно)¹⁰.

Найменше противників вивчення релігії у школі – в Західному регіоні (20%), найбільше – на Сході (66%). Проте навіть у Західному регіоні лише 30% опитаних підтримують обов'язкове вивчення релігії у школах (41% – факультативне). До того ж, число прихильників обов'язкового викладання релігії в школі у цьому регіоні зменшується (у 2016р. воно становило 37%).

Більшість громадян визнають вплив релігії на певні аспекти суспільного життя. Так, 71% громадян вбачають роль релігії в тому, що вона “підвищує моральність і духовність людей” (найчастіше в Західному регіоні (90%), найрідше – на Сході (58%)); 64% вважають її “одним із важливих засобів відродження національної самосвідомості і культури” (найчастіше на Заході країни (82%), найрідше – на Сході (48%)), 52% (проти 46% у 2000р.) – “одним із чинників демократичного суспільства” (найчастіше на Заході (70%), найрідше – на Сході (40%)). Число згодних із судженням “релігія є елементом політичного життя” досягало максимуму у 2000 (48%) і 2016 (50%) роках.

Разом з тим, відносна більшість опитаних погоджується з тим, що релігійні організації беруть слабку участь у соціальній роботі: допомога нужденним, інвалідам, хворим, літнім тощо (з цим згодні 42% опитаних проти 34% незгодних, з цим погоджується відносна більшість жителів усіх регіонів, крім Західного, де відносна більшість (47%) з цим незгодна. Більшість або відносна більшість респондентів не погоджуються з судженнями: “релігійні діячі стоять осторонь таких соціальних проблем сучасності, як запобігання вагітності, аборт, СНІД, сексуальне виховання тощо”, “релігія є мало пристосованою до потреб сучасної людини”, “релігія не впливає на життя суспільства”, “релігія робить людей неактивними, байдужими до того, що відбувається у суспільстві”, “релігія шкідлива,

¹⁰ Там само. С.7.

оскільки роз'єднує людей на різні конфесії”, “релігія відмирає і в майбутньому зникне зовсім”.¹¹

Оцінюючи, на чиєму боці є Церква в параметрах “бідні і знедолені – сильні і багаті”, громадяни дедалі більше схиляються до того, що Церква дещо більшою мірою є на стороні “сильних і багатих”: якщо у 2010р. за десятибальною шкалою (де “1” – це “обстоювання прав бідних і знедолених”, а “10” – “сильних і багатих”), позиція Церкви була оцінена у 5,2 бала, то у 2018р. – у 5,9 бала. Єдиний регіон, де оцінка склала менше 5 балів, – Захід (4,9 бала); в решті регіонів – від 5,4 на Півдні до 6,6 бала на Сході країни.

Результати моніторингу свідчать, що вплив релігійних організацій на формування політичних поглядів і позицій їх членів є невеликим. Наявність тієї чи іншої міри такого впливу постійно засвідчують лише близько 7% опитаних. А саме: “я прислухаюся до тих політичних думок та ідей, що пропагуються в моїй релігійній організації”, – 4% або “на мій політичний вибір частково впливає позиція моєї релігійної організації” – 3%¹².

Важливою подією у житті українських християн став Майдан і Революція гідності. До цієї значимої події українського суспільного життя долучилися Церкви, і це мало відчутний резонанс у житті суспільства та сприяло переосмисленню ролі самих Церков у суспільстві. Майдан став місцем зустрічі, діалогу та молитви християн різних конфесій¹³. Об'єднані заради подолання несправедливості, Церкви відчули себе близькими до народу і одні до одних. Цей особливий екуменічний досвід у спілкуванні та співпраці став для багатьох моделлю для переосмислення та наслідування. Розворот Церков у бік громадянського суспільства, а не держави, що набрав явних рис під час Майдану, визначив критерій оновлення для усіх українських Церков. Нажаль, цей «низовий» екуменізм не було конвертовано у міжцерковні стосунки, і перед Церквами ще стоїть завдання розкрити «смисли Майдану»¹⁴.

Досліджуючи просвітницьку діяльність УГКЦ на сучасному початковому етапі української державності, наголосимо, що з 17 по 31 травня 1992 року у соборі святого Юра пройшов **перший у незалежній Україні Синод**

11 Там само. С.8.

12 Там само. С.8

13 «Для учасників Революції гідності Майдан був храмом, а стела Незалежності – його вівтарем» (<https://ucu.edu.ua/news/dlya-uchasnykiv-revoluytsiyi-gidnosti-majdan-buv-hramom-a-stelanezalezhnosti-jogo-vivtare-m-o-vasyl-rudejko/>).

14 Михайло Черенков. Богослов'я після майдану: зрозуміти, змінитись, уявити / РІСУ (risu.org.ua)

єпископів. Близько 10 тисяч віруючих УГКЦ прийшли вітати українських єпископів, які вперше за останні 46 років зібрались на рідній землі. Напередодні відкриття цієї історичної події надійшла привітальна телеграма від Папи Івана Павла II.¹⁵ Синод вирішив ряд організаційних питань, а зокрема було утворено патріаршу курію, створено чотири нові єпархії в Україні. Ці нововведення були пов'язані з удосконаленням структури церкви, упорядкуванням душпастирської системи на місцях¹⁶.

Важливим етапом у розвитку просвітницької діяльності УГКЦ особливий інтерес викликає заснування в 1992 році **Інституту історії Церкви**, директором якого став **Б. Гудзяк** – доктор філософії Гарвардського університету. Виникнення цього наукового закладу було потребою часу, оскільки протягом кількох десятиліть історією релігії, а зокрема історією УГКЦ в Україні ніхто не займався. Працівники новоствореного наукового закладу поставили за мету заповнити прогалину в дослідженні історії Церкви періоду “катакомбного” існування, а також вивчити історичну спадщину релігійного життя в Україні загалом. Документальні матеріали свідчать, що за час свого існування співробітники Інституту розшукали чимало священиків, котрі в роки переслідувань підпільно виконували душпастирські обов'язки, активно займалися освітньо-виховною діяльністю. Крім цього, одне з пріоритетних завдань інституту – сприяти дослідженням і виданням науково-педагогічної літератури в галузі української церковної історії. Протягом перших п'яти років свого існування Інститут історії Церкви провів 22 міжнародних симпозиуми за участю близько 100 провідних науковців із 20 країн світу. Заслугою видавничого центру інституту вважається видання зібрання статей “**Ковчег**” як спільного проекту Інституту історії Церкви та Інституту історичних досліджень Львівського державного університету ім. Івана Франка¹⁷.

Вивчення джерельної бази переконує в тому, що в цей період велася активна підготовка до відзначення 400-річчя Берестейської та 350-річчя Ужгородської унії. Ювілейні урочистості пройшли спочатку в Римі, а потім продовжувалися в Україні, де у Львові в першій декаді жовтня 1996 року в приміщеннях Львівського університету ім. Івана Франка відбувся

15 Перший Синод єпископів УГКЦ в незалежній Українській державі // *Визвольний шлях* – Лондон, 1992. – Кн. 8. – С. 922-923.

16 Пащенко В. Греко-католики в Україні – Полтава “АСМІ”, 2002. – С. 533

17 Крив'як Б. Ювілей інституту історії Церкви // *Патріархат* – Нью-Йорк, 1998. – Ч. 11. – С. 20-21.

Собор УГКЦ, присвячений обговоренню теми “**Нова євангелізація**”¹⁸. На думку багатьох дослідників, він став не лише однією з найяскравіших подій 1996 року, а й визначним і багато в чому безпрецедентним епізодом усєї історії УГКЦ. У Соборі взяли участь єпископи, настоятелі монаших чинів і згромаджень, ректори, директори академій, семінарій та інститутів, священники і миряни – представники єпархій і екзархатів УГКЦ та запрошені гості¹⁹. Особливий інтерес викликає те, що собор подав на розгляд Синодові єпископів **пропозиції** з поліпшення справи навчання священників, створення нової богословської формації духовенства, розширення можливостей освітньо-виховної праці з молоддю, родинами, допомоги невиліковно хворим, інвалідам, удовам, піднесення рівня катехизації та професійної богословської освіти, пристосування устрою монаших спільнот до вимог II Ватиканського собору²⁰.

Для втілення в життя всіх рішень та постанов, які були прийняті на соборі та синоді УГКЦ щодо вдосконалення душпастирської та просвітницької діяльності Церкви було створено комісії. Всі комісії були об'єднані в Патріаршу Курію. Так, наприклад, було сформовано чотири комісії патріаршого рівня: у справах катехизації, монашества, молоді та літургику. Також було створено чотири митрополичі комісії: у справах сім'ї, “Справедливість і мир”, у справах шкільництва, у справах душпастирства охорони здоров'я; а також комісії, які формуються: екуменічна, у справах подружжя і сім'ї, у справах мирян, соціальної комунікації та інші. У контексті дослідження соціокультурної діяльності Церкви в незалежній Україні розглянемо зміст роботи деяких із комісій:

- Патріарша катехитична комісія УГКЦ (ПКК) – покликана опікуватися вишколом та формацією катехитів, створювати катехитичні програми, видавати катехитичну літературу, організовувати загальноцерковні катехитичні конференції та вишкільно-просвітницькі семінари. Крім цього, співпрацювати на всіх рівнях з освітньо-виховними і соціально-культурними закладами, релігійними та громадськими організаціями та з органами державної влади для покращення загального стану катехизації.
- Патріарша комісія у справах молоді УГКЦ (ПКуСМ) – одним із пріоритетних завдань ПКуСМ є створення та впровадження в життя

18 Програмова промова на відкритті патріаршого собору // *Визвольний шлях* – Лондон, 1997. – КН. 1. – С. 52-56.

19 Патріарший собор Української Греко-Католицької Церкви у Львові // *Визвольний шлях* – Лондон, 1997. – КН. 1. – С. 56.

20 Звернення патріаршого собору // *Визвольний шлях* – Лондон, 1997. – КН. 2. – С. 164-166.

інституту академічного душпастирства. Ця програма має на меті надання духовної опіки для студентів, професорсько-викладацького складу та працівників вищих закладів освіти в Україні. Однією з довготермінових проектів комісії є програма Вишколу молодіжних провідників.

- Митрополича комісія у справах сім'ї УГКЦ – створена для реалізації програм, які спрямовані на виховання та формування морально здорової, релігійно свідомої християнської сім'ї та родини, а також на піднесення сім'ї до її належної гідності та пошани.
- Митрополича комісія у справах шкільництва УГКЦ – виходячи з того, що закон України “Про освіту” не передбачав права для Церкви засновувати загальноосвітні середні навчальні заклади, а залишав можливість лише утримання приватних навчальних закладів, спостерігалася стійка тенденція до росту кількості учнів, які бажали навчатися в таких закладах. Головний аргумент з боку батьків та учнів на користь греко-католицьких шкіл полягав у тому, що, окрім високоякісної освіти, є можливість отримати християнське виховання, яке забезпечує духовне становлення та всебічний розвиток особистості, здатної до творчої діяльності та моральної поведінки²¹.

Попри серйозні проблеми, що постали перед усіма релігійними інституціями посткомуністичного простору, УГКЦ упродовж 1996 року зуміла зміцнити свої позиції. Так, станом на 1 січня 1997 року в регіоні діяло майже 3200 громад та понад 2000 священнослужителів. У 55 монастирях мешкало 1300 ченців і черниць, а в 9 навчальних закладах навчалось 1459 слухачів. **Функціонувало 695 недільних шкіл.** Церква зводила 300 нових храмів²².

На підставі вищезазначеного можна стверджувати, що одним із пріоритетних напрямів у церковному будівництві впродовж кінця 90-х років ХХ ст. був **освітньо-виховний**. Основними його чинниками були:

1. залучення коштів у справу піднесення богословської освіти;
2. освітньо-виховна перепідготовка священників, педагогічна праця представників духовенства, рішуче зміцнення церковної дисципліни;
3. створення сприятливих умов для катехизації населення, забезпечення організації морально-релігійного виховання учнівської молоді.

Дослідження показало, що за майже десятирічне офіційне існування

21 Киричук О. Державно-правове регулювання діяльності Української греко-католицької церкви в Україні // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник 2004 р. – Книга I. – Львів “Логос”, 2004. – С. 275-282.

22 Пашенко В. Греко-католики в Україні – Полтава “АСМІ”, 2002. – С. 542

УГКЦ зуміла зміцнити своє становище не лише в питаннях соціально-матеріальної бази. Значно зросли можливості **в підготовці кадрів духовенства**. В УГКЦ, на думку багатьох дослідників церкви, на цей час склалася найбільш розвинена система духовної освіти, а зокрема було відновлено Львівську Богословську Академію, Львівську духовну семінарію, новостворені Тернопільську Вищу духовну семінарію ім. Патріарха Йосифа Сліпого, Івано-Франківський катехитичний інститут, Інститут вищої релігійної культури (Львів), Інститут духовно-релігійної освіти (Зборів), Вищий духовний інститут філософсько-богословських студій імені єпископа Миколи Чарнецького Львівської провінції Чину Найсвятішого Ізбавителя (Львів), Василіанський інститут філософсько-богословських студій імені митрополита Рутського (Золочів) та інші. Якщо проаналізувати цю проблему загалом, то на кінець 1990-х років в Україні активно йшов процес **формування системи релігієзнавчої освіти**. Акцентуємо увагу на тому, що вона має світську та богословську зорієнтованість. У державних навчальних закладах викладається курс академічного релігієзнавства. В духовних учбових закладах і недільних школах навчальний процес має певне конфесійне спрямування. Заклади освіти, утворені на приватній основі, мають право вибору при вивченні релігієзнавчих курсів. Вони, як і державні навчальні заклади, повинні забезпечувати рівень освіти у відповідності з державними стандартами. Ця освіта має будуватися на засадах гуманізму, толерантності і дотримання принципу свободи совісті.

Оскільки вивчення релігії торкається багато делікатних проблем не лише правового, а й світоглядного характеру, то навколо релігієзнавчої освіти точаться й до сьогодні дискусії. Так, наприклад, **проблемою** є те, як узгодити програмові знання, визначені державними стандартами освіти, і власні погляди студента на релігію. Безперечно, конфесійно орієнтована освіта, яку здійснюють окремі релігійні інституції, а саме УГКЦ, спрямовується на підвищення релігійної освіченості. Основним покликанням її є підживлення релігійної віри і відтворення релігійності. Такий підхід відповідає вимогам Конституції України, зокрема положенню про відокремлення церкви від держави та школи від церкви, сприяє злагоді у суспільстві.

Демократизація українського суспільства відкрила сприятливі можливості для освітньо-виховної роботи Церкви. Священнослужителі УГКЦ пішли до дітей, працюють **в недільних релігійних школах**, яких станом на 1 січня 1998 року в Україні діяло близько 1000²³. Позитивним в цьому є гуманістична спрямованість морально-релігійного виховання,

23 Рибачук М. Ф. Українська церква: історія, сучасність, персоналії – Київ, Український Центр духовної культури – 2001. – 275 с.

формування толерантності і терпимості до інших релігій, поваги до людини і загальнолюдських цінностей. Представники греко-католицького духовенства відстоювали думку, згідно якої морально-релігійне виховання повинно виступати стрижнем і пронизувати собою систему національного виховання, наповнювати її особливим духовним змістом, формувати нові ідеали. Зазначаємо, що у 1998 році в 2 академіях, 4 інститутах, 3 семінаріях та 1 школі УГКЦ навчалося 1,5 тис. студентів. У них готували не лише священників і катехитів, а й науковців, викладачів філософії та богослов'я, працівників церковної адміністрації²⁴.

Що стосується недержавних навчальних закладів, то тут важливим є вивчення релігії на науковій основі, оскільки знання релігії сприяє підвищенню освіченості людини і більш глибокому знанню національної культури. Зрозуміло, що науковий рівень релігієзнавчої освіти можуть забезпечити кваліфіковані кадри, які мають вищу освіту, належну психолого-педагогічну підготовку, володіють енциклопедичними знаннями. Характерно, що **Львівська богословська академія (ЛБА – авт.)** і семінарія Святого Духа, що діяла в її складі, стали базовими навчально-освітніми закладами УГКЦ, їх професорсько-викладацький склад відповідав вищезазначеним вимогам. Згодом, ЛБА було реорганізовано в Український Католицький Університет (УКУ – авт.). Наприклад, у навчальному процесі в 1998 році було задіяно 65 викладачів, серед яких 18 докторів наук з України та з-за кордону. В Академії здійснюється фундаментальні та прикладні наукові дослідження у царині східного богослов'я, розвиваються філософські наукові дисципліни. Вісім інститутів (Історії Церкви – 1992, Неолатиністики – 1995, Богословської Термінології та перекладів – 1996, Релігії та суспільства – 1997, Родини та подружнього життя – 1997, Катехитичний – 1997 та ін.) займаються науково-дослідницькою та видавничою діяльністю, творячи в такий спосіб базу для навчання, формують перспективу богословської та гуманітарної освіти в Україні. У розпорядженні Академії була найбільша як на той час в Україні бібліотека богословської літератури та періодики. Також у Академії діяв філософсько-богословський факультет, на якому навчали священників, науковців з філософії та богослов'я, викладачів, катехитів, перекладачів богословської літератури, працівників церковної адміністрації. Уперше за тисячолітню історію християнства в Україні студентами богословського факультету стали жінки та сестри монаших згромаджень. Навчання на денному відділенні завершувалося присвоєнням затвердженого

24 Швед М. Системний підхід до християнського виховання молоді // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України. Біблія на теренах України. Наукові записки. Т. 2. – Острог, 2000. – С. 510-515.

Конгрегацією Католицької Освіти (Рим) наукового ступеня бакалавра, який надає право продовжувати навчання у будь-якому університеті за кордоном. Чимало студентів перших двох випусків ЛБА (1999, 2000 рр.) отримали стипендії для продовження навчання в університетах США, Канади, Австрії, Італії, Бельгії, Німеччини. Значна увага приділялася вивченню грецької, латинської, церковнослов'янської та єврейської мов, що в майбутньому надасть випускникам можливість працювати з оригіналами текстів і документів. Також уведено інтенсивний курс сучасних іноземних мов і вже з 3-го курсу деякі предмети читаються англійською мовою. Львівська Богословська Академія також надає можливість здобувати богословську освіту на **Вечірній богословській школі**. Влітку Академія організовує навчально-катехитичні програми, які відкривають для їх учасників можливість вивчати Святе Письмо, Літургіку, дають нагоду зсередини пізнати суть церковної спільноти. Дбає УГКЦ і про підвищення рівня освіти серед свого священства. При академії діяв **спеціальний курс підвищення кваліфікації душпастирів**, слухачами якого в 1998 році було 25 священників Львівської архієпархії²⁵.

В Українському Католицькому Університеті, студенти здобувають освіту за найвищими світовими стандартами, зростаючи інтелектуально та духовно. Навчальні програми мають обов'язкове гуманітарне ядро та богословське ядро, а також глибоке вивчення англійської мови. УКУ – єдиний католицький університет на пострадянському просторі. Він належить до спільноти католицьких університетів, яких у світі налічується близько 350.

Студенти Українського Католицького Університету є постійними учасниками престижних міжнародних програм обмінів і стажувань, літніх шкіл. Третина випускників УКУ продовжують навчання на магістерських та докторських програмах провідних університетів світу, у більш, як 16 країнах Європи і Північної Америки, Близького Сходу.

Загалом студенти Українського католицького університету щороку беруть участь у таких програмах, як: Літня школа європейської ідентичності у Австрії, Літня школа гуманітарних наук (ECLA) у Берліні, Літня школа з мовознавства Варшавського університету, Літня школа культури пограниччя університету Віадрина у Франкфурті-на-Майні, Літня школа німецької мови і культури Католицького університету в Айштаті, Школа з вивчення соціальної доктрина Католицької Церкви Інституту Терціо Мілленіо (Варшава), Літня школа італійської мови та культури в Північній Італії, Школа протестантського богослов'я в Університеті Фрай у

²⁵ Пашенко В. Греко-католики в Україні – Полтава “АСМІ”, 2002. – 615 с.

Амстердамі, Літня школа з вивчення східного богослов'я в Інституті Східно-християнських студій ім. Митрополита Андрея Шептицького Університету св. Павла в Оттаві, програми літнього стажування в Гарвардському університеті та Католицькому університеті св. Івана в штаті Вісконсин. Станом на 1 вересня 2017 року в УКУ діє 6 факультетів: філософсько-богословський факультет, гуманітарний факультет, факультет наук про здоров'я, факультет суспільних наук, факультет прикладних наук, Львівська бізнес школа УКУ.

Заслуговує на увагу й освітньо-виховна діяльність **чернечих чинів**, яка має глибоке історичне коріння і була притаманна майже усім українським монашим об'єднанням. Поряд із деякими специфічними завданнями, така праця виступала характерним і провідним напрямком діяльності, зокрема серед чину **Василіан** (ЧСВВ). На основі інформаційно-аналітичних матеріалів можна стверджувати, що з чину Василіан вийшло більшість ієрархів уніатської Церкви. **Місія** ЧСВВ: душпастирська праця – в Україні обслуговують 62 парафії, близько 250 дочірніх Церков, 9 місійних станиць на Східній Україні; видавнича діяльність – видавництво “Місіонар” у Львові та видавництво “Записки чину святого Василя Великого” у Римі; просвітницька діяльність – майже в кожній провінції є дім для виховання молодих ченців, дім філософських студій, мала семінарія. Василіани є ректорами Папської колегії св. Йосафата в Римі, ведуть просвітницьку радіопрограму з Ватикану.

Монастир студитського уставу (Студити). Сьогодні у 8 монастирях в Україні, Канаді, Італії нараховується 90 монахів студитів. Діють дві Лаври. **Місія** Студитів: катехизація дітей та молоді – щороку студитський реклекційний будинок у Яремче (Карпати) приймає 200 дітей із зони Чорнобиля; просвітницька праця – при монастирі у Львові діє видавництво “Свічадо”, майстерня церковно-сакрального мистецтва “Розвій”. День в монастирі включає по вісім годин молитви, праці й відпочинку.

Чин Найсвятішого Ізбавителя (ЧНІ) (Редемптористи). Чин поширює культ Матері Божої Неустанної Помочі (МБНП). Найбільшим осередком роботи ЧНІ став Львів. На сьогодні в Україні нараховується 97 братів-редемптористів. **Місія** ЧНІ: евангелізація, духовний вишкіл священників, монахів, монахинь та мирян, освітньо-виховна праця з молоддю в знаходженні нових шляхів у вирішенні актуальних проблемних питань. В рамках літньої програми ЧНІ молоді люди працюють у місійних будинках, безплатних їдальнях, налагоджують тісний контакт із особливо нужденними людьми.

Згромадження отців селезіан святого Івана Боска (Селезіани). З відновою УГКЦ в Україні селезіани розпочали свою справу при храмі Покрови Божої Матері у Львові. Сьогодні це одна з найбільших у Львові парафій – біля 20 000 вірних. **Місія** Селезіан: згромадження складається із священників та мирян, що живуть разом у спільнотах. Перевага надається праці з молоддю, особливо “важкою”. У вихідні дні діє молодіжний осередок – так званий ораторій, де збирається молодь та діти для спільної молитви та відпочинку.

Водночас УГКЦ велику увагу приділяє власним **засобам масової інформації**. Кожна із епархій в Україні має офіційний епархіальний часопис: “**Нова зоря**” – Івано-Франківської епархії, “Божий сяч” – Тернопільської епархії, “Джерело життя” – Зборівської епархії та інші. На загальноукраїнському рівні виходить газета “Вірую” – єдина такого рівня і характеру молодіжна газета в Україні. Двотижневик виявляє велике зацікавлення суспільно-політичною тематикою та богословсько-моральними проблемами, новини життя Церкви та організації “Українська молодь – Христові”, якій він належить. Частина допитливих читачів, що замислюються над тим чи іншими конкретними духовними, моральними, світоглядними проблемами, можуть зацікавитися й відповідними тематичними виданнями УГКЦ, наприклад, “Бог, Церква і молодь”, “Принципи морального життя”, “Природно і надійно”, “Природне планування родини” тощо.

Важливу роль в просвітницькій діяльності УГКЦ відводиться й **Радіо “Воскресіння,”** яке працює з 1989 року. Передачі “Воскресіння,” транслюються всеукраїнською мережею “Довіра-Niko-FM”, а також місцевими радіостанціями західних областей республіки. Радіопрограми складаються з трьох частин. Це, зокрема, блок релігійних новин, актуальна стаття та тематичний цикл, що може висвітлювати будь-яке питання, пов’язане з історією Церкви, духовним життям християнина, взаємовідносинами Церкви і науки та багато інших освітньо-виховних та громадсько-культурних проблем. У 1994 році Радіо “Воскресіння” створило **Агенцію Релігійної Інформації (АРІ)** - першу не лише в Україні, але й у цілій Східній Європі. Безперечно, АРІ стало авторитетним джерелом релігійної інформації для багатьох газет в Україні і за її межами. Великий обсяг матеріалу, що накопичився за всі роки, дозволив редакції проводити аналітичні дослідження розвитку Церков, прогнозувати та коментувати церковні події.

У сучасних умовах все більше людей, особливо учнівська молодь, прилучається до всесвітньої інформаційної мережі **Інтернет**, й може

звернути увагу на **сайти УГКЦ**: офіційний www.ugcc.org.ua, www.risu.org.ua, www.zustrich.lviv.ua, а також підготовлений спільно з українськими римо-католиками до приїзду Папи сайт www.papalvisit.org.ua²⁶. Окрім того, УГКЦ має потужну **видавничо-поліграфічну базу**. Тут треба виділити видавництво Отців Василіан “**Місіонер**”, а також видавництво Монахів Студійського уставу “**Свічадо**”²⁷.

Комунікація Католицької Церкви на сучасному етапі становить вагомий сегмент європейської та української комунікації. Її вчення про соціальну комунікацію, що формувалося завжди синхронно з появою католицьких медій, дослідники, називають найґрунтовнішою богословською розробкою всього спектру проблем, пов'язаних з комунікацією, інформаційним суспільством та медіаорієнтованістю Церкви²⁸.

Аналіз католицького вчення про комунікацію засвідчив глибоке розуміння природи соціальної комунікації та чітко сформульованої та постійно підтверджуваної стратегії Католицької Церкви щодо комунікації. Постійно оновлювані технології не лише змінюють спосіб комунікації, але й викликають глибоку культурну трансформацію, в результаті якої не бути присутнім в інтернеті для покоління «цифрових мешканців» означає не існувати взагалі. Тому сучасні медіастратегії Католицької Церкви, впроваджені через найрізноманітніші форми комунікації в інтернеті, максимально наближені до щоденного досвіду її вірних. Серед них: молитва, реколекції, катехизація, духовна розмова, участь в богослужінні. Заохочення користати з віртуальних можливостей водночас супроводжують застереження, що бути католиком без реальної присутності та спілкування – неможливо. Відтак усі сакраменталії залишаються прерогативою реального життя, а «католицький інтернет» стає його організаційно-комунікативним доповненням.

Звичні форми комунікації Католицької Церкви, переходячи в інтернет і пристосовуючись до особливостей цифрового середовища, зберігають свою сутність та призначення. Навіть якщо отримують назву, що вказує на специфіку їхнього функціонування в інтернет-просторі: е-реколекції, е-молитва, е-душпастирство. Однак мережа, незважаючи на постійне

26 Недавня О. УГКЦ на “Великій” Україні: можливості, проблеми, перспективи // Українське релігієзнавство – Київ, 2002. – № 23. – С. 56-66.

27 Стоцький Я. Релігійна ситуація в Україні: проблеми, тенденції розвитку (1988-1998 рр.) – Тернопіль, 1999. – 120 с.

28 Гадьо Н. Р. Медіастратегії Католицької Церкви в інтернеті. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій (доктора філософії) за спеціальністю 27.00.04 – «Теорія та історія журналістики». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

вдосконалення її можливостей, ніколи не зможе адаптувати ті реалії, для яких потрібна особиста присутність, чого нема і не буде в цифровому просторі, – це усі таїнства Католицької Церкви: Сповідь, Євхаристія, Подружжя та ін. І якраз присутність офіційної позиції Католицької Церкви на різних платформах стала визначальним чинником виокремлення відмінностей комунікації в інтернеті та реальному житті.

Присутність Католицької Церкви в інтернеті є множинною: від сайтів парафій до спільнот і рухів, і багатогранною – оскільки, окрім сайтів, ця ж особа чи адміністративна одиниця присутня на сторінках і профілях соціальних мереж (Фейсбук, Інстаграм), мікроблогів (Твіттер) чи в каналі на Ютубі. Інтернетприсутність Католицької Церкви – це не лише офіційні сайти Ватикану чи сторінки в соцмережах Папи, а й сайти парафій, повсякденна діяльність священиків, присутніх в інтернеті, парафіяльних спільнот, через які вони інформують і отримують інформацію, організують заходи, пропонують духовну допомогу, діалог з тими, хто має досвід віри, і контакт з тими, хто далекий від Церкви.

Головною функцією усіх католицьких сайтів в інтернеті варто вважати євангелізаційну, яка впливає з головної місії Католицької Церкви. Відповідно, усі інші функції мали б їй підпорядковуватися. Це катехитична, комунікативна, душпастирська, функція формування, розвитку і зміцнення громадської думки, новинна, інформативно-презентаційна, цінніснорегулятивна, культуротворча, освітня та виховна функції, а також функція гармонізації дійсності, функція сакралізації та розважальна функція. Можна стверджувати, що функції засобів комунікації Католицької Церкви в інтернеті дійсно творять ціннісно-послідовну систему.

Головним завданням католицьких сайтів в інтернеті – привести людину до реальної участі у житті Католицької Церкви, вивести її духовність з цифрового поля, яке все ж може залишатися допоміжним. З огляду на це, перед Католицькою Церквою стоїть чимало викликів, найперший з яких – нести євангельське послання у щораз нових соціокультурних умовах. А також вчасно реагувати на приводи до комунікації, давати якісну медіаосвіту католицьким комунікаторам, розвивати власну якісну інституціональну комунікацію за посередництвом сучасних можливостей інтернету, налагодити тісну співпрацю поміж прес-секретарями єпархій та журналістами.

Особливий інтерес викликає й діяльність **благодійницьких закладів** УГКЦ. Керуючись інформацією з офіційного сайту Церкви можна стверджувати, що найбільшою благодійною організацією УГКЦ є

“**Карітас**” України. В Україні регіональні центри Карітасу діють у всіх єпархіях Греко-Католицької Церкви та Києво-Вижгородському екзархаті. Спектр діяльності пролягає в найрізноманітніших напрямках, а саме в створенні економічної інфраструктури для підтримки добродійних програм, таких як: **соціальна допомога** (притулки для потребуючих, безкоштовні їдальні для бідних, літні табори для дітей-сиріт, прийняття і розподіл гуманітарної допомоги); **медична допомога** (благодійні аптеки, спеціальні центри з лікування алкогольної та наркологічної залежності з подальшою духовною реабілітацією; різноманітні проекти по допомозі жертвам Чорнобильської катастрофи); **психологічна допомога** (телефон “Довір’я”, запобігання самогубствам та психічним розладам); **юридична допомога** (правовий захист малозабезпечених людей, пенсіонерів, сиріт); організація інформаційно-освітньої діяльності для запобігання соціальним захворюванням; розвиток співробітництва з державними та громадськими організаціями, проведення та участь у державних соціальних проектах.

Від 1993 року в Україні у Львові діє осередок **Мальтійської служби допомоги (МСД)**. Один з його перших проектів – створення Благочинної кухні, яка і донині обслуговує нужденних мешканців міста протягом п’яти днів на тиждень. Для відвідувачів Благочинної кухні щороку організовується Поріздвяна вечеря, а до Великодніх свят кожен отримує пасхальний подарунок. Від 1995 року МСД обслуговує Молодіжну Прощу до Святоуспенської Унівської Лаври, забезпечуючи прочан харчами, медичною допомогою, підтримуючи інвалідів. Також МСД провадить молодіжний навчальний табір, програма якого складається з духовних бесід, занять з Першої допомоги і навчальних зустрічей з гостями табору, таких як: “Психологія неповносправних осіб і їх реабілітація”, “Проблема спинальників”, а також чування і проща до Зарваниці.

У вересні 1999 року відбувся черговий **Синод єпископів УГКЦ**, що проходив у Львові та Кракові. Хоча Синод займався розв’язанням переважно внутрішніх проблем Церкви, особливий інтерес для нашого дослідження викликає затвердження **“Катехитичного правильника”**. У своєму зверненні єпископи наголосили, що за умов суспільно-економічної та моральної кризи в Україні, Церква зобов’язана відігравати значимішу роль у суспільно-громадському житті країни. Головним напрямком у цій роботі має стати піднесення суспільної й індивідуальної моралі та викорінення корупції, котру церковні документи неодноразово визначали як головну загрозу суспільству. На відміну від держави, яка має боротися з корупцією удосконаленням законодавства, Церква спрямовує свої зусилля

на особистість, апелюючи до її совісті й набожності²⁹.

Криза сучасної української держави засвідчує, що побудова громадянського суспільства неможлива без його духовно-морального відродження. Сьогодні особливо гостро стоїть питання піднесення рівня духовності та релігійної культури суспільства, утвердження цінностей родинного життя, любові до ближнього, милосердя, громадської відповідальності та суспільної злагоди. В українській родині протягом віків під впливом християнства склалась відповідна система виховання, яка в сучасній науці отримала характеристику традиційної. В умовах незалежної держави ми можемо вже говорити про системний підхід до розв'язання проблеми запровадження християнських засад виховання у навчальні заклади. Так з ініціативи Львівського обласного Педагогічного товариства ім. Г. Ващенка з 1992 року у школах Львівщини, Тернопільщини та Івано-Франківщини було введено як експериментальний предмет **“Основи християнської моралі”**³⁰.

У складанні програми взяли участь фахівці управлінь освіти західноукраїнських областей, члени Львівського Педагогічного товариства ім. Г. Ващенка, члени Львівської обласної катехитичної комісії, а також священники від усіх традиційних християнських Церков. Програма була обговорена і схвалена фахівцями. Позитивні відгуки про неї надіслали Владики всіх Церков. Наголошуємо на тому, що програма була укладена з сучасними педагогічними вимогами, логічно і послідовно, поданий матеріал враховував вікові особливості учнів. Вона є поза конфесійною, її зміст пристосований до національної основи, використано педагогічний досвід українського народу, його виховну традицію. Як зазначалося у пояснювальній записці Програми, окремі теми з християнської етики підкріплені прикладами з історії та літератури. Учні на лише знайомляться з Біблійними сюжетами, а на їх підставі вчать давати оцінку вчинкам людей щодо їх етичної вартості. Для досягнення цього вчителі на уроці послуговуються різноманітними **формами** навчання: читання Святого письма, слухання духовної музики, ознайомлення з основами іконографії, спів, конкурси, вікторини, дискусії, інсценізації тощо³¹.

До викладання християнської етики залучаються особи з педагогічною

29 Щербяк Ю. Концептуальні засади освітньої доктрини Української Греко-Католицької Церкви в ХХ столітті. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 588 с.

30 Гаврилова Н. До питання про правові засади викладання християнської етики в середній школі // Наукові Записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – 2002. – № 4. – С. 112-115.

31 Християнська етика (методичний посібник) 1-11 класи. – Львів, 1997. – 159 с.

освітою. Як правило, це люди за покликанням, з християнським світоглядом, з доброю фаховою підготовкою (духовною, психологічною, методичною), зі знанням і вмінням володіння елементами педагогічної майстерності та педагогічного спілкування. У зв'язку з масовим впровадженням християнської етики в західних областях України було проведено велику роботу щодо спеціальної курсової підготовки педагогів відповідної кваліфікації. Результатом спільної праці освітян і духовенства була розроблена **Програма підготовки вчителів**, розрахована на трьохрічне навчання, тривалістю по два місяці на рік, з яких один місяць припадає на літній період. Так, зокрема, на Львівщині підготовка вчителів християнської етики здійснюється в **Львівському обласному науково-методичному інституті освіти (ЛОНМІО)**. Тут вивчаються особливості методики викладання предмета, а також основні богословські предмети: моральне і догматичне богослов'я, Святе Письмо Старого і Нового завіту, історія церкви та християнська етика, філософія, мистецтво³².

Знаковою подією стало прийняття Синодом єпископів в липні 2000 року **концепції єкуменічної позиції**. Сьогодні відкриваються великі можливості для дієвого єкуменізму найбільш впливових церков та всіх інших релігійних організацій в Україні, формулу якого переконливо виразив **Папа Іоанн Павло II**: православний Схід і католицький Захід – легені, якими повинно дихати сучасне християнство³³. Оскільки єкуменізм є, власне, документом стратегічного характеру, зупинимося на питаннях, опосередковано пов'язаних із просвітницькою діяльністю Церкви на сучасному етапі української державності. Зазначаємо, що єкуменізм трактується як рух “за досягнення повної єдності всіх християн”. Сучасне конфесійне розмаїття, “плюралізм Церков” називається у документі “тимчасовою дійсністю”. Чітко розуміючи важливість збереження церковно-релігійної та національно-культурної ідентичності, УГКЦ пропонує досягнути церковного порозуміння через принцип “єдність у багатоманітності”³⁴. Однак, окрім богословського, надзвичайно важливим завданням єкуменізму проголошується справа консолідації суспільства, відродження основ християнської духовності та моралі, подолання

32 Коваль С. Виховуємо учнівську молодь на християнських вартостях // Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України. Біблія на теренах України. Наукові записки. Т. 3. – Острого, 2000. – С. 353-358.

33 Яроцький П. Об'єднані єдиною долею українського народу (українське православ'я і греко-католицизм) // Свобода віровизнання. Церква і держава в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції – Київ, 1994. – С. 19-24.

34 Концепція єкуменічної позиції Української греко-католицької церкви // Людина і світ. – Київ, 2000. – № 7. – С. 36-42.

руйнівних наслідків тоталітарних режимів. Пріоритетним завданням в екуменічній діяльності проголошувалася подвижницька праця греко-католицького духовенства на ниві національно-культурного відродження, роль УГКЦ у справі національного і політичного становлення українства, конструктивна співпраця з представниками інших українських церков тощо.

Релігійні організації УГКЦ в Україні демонструють високу динаміку зростання й посилення своєї присутності в різних суспільних сферах. Через церкви та релігійні спільноти реалізується дуже значний спектр соціокультурної активності українських громадян. Громади УГКЦ діють в усіх регіонах держави.

На початок 2013 року релігійні організації УГКЦ становлять 77,9% католицьких осередків країни або 10,6% від всіх релігійних організацій держави. Переважна більшість релігійних структур УГКЦ діють на заході держави, зокрема у Львівській (1588), Тернопільській (816), Івано-Франківській (700), Закарпатській (445) та Хмельницькій (65) областях. УГКЦ має в своєму складі 4 митрополії, у структурі яких 3 верховноархієпископських екзархати, 4 архієпархії та 5 єпархій, опікуються 22 управлінських центри справами церкви, діють 3736 релігійних громад (2594 священнослужителі, в тому числі 34 іноземця), 117 монастирів (1093 ченці), 25 місій, 2 братства, 16 духовних навчальних закладів (1315 слухачів). Діяльність церкви висвітлюють 27 періодичних релігійних видань³⁵.

Через такі організовані форми участі суспільно-активних віруючих, УГКЦ може здійснювати опосередкований вплив на суспільство. Ці об'єднання існують як у суспільній, так і в приватній формі, мають власну мету і завдання, але діють виключно з дозволу Церкви та під її патронатом. Усі об'єднання мирян, незалежно від їх церковного чи юридичного статусу, умовно можна розділити за основними напрямками діяльності, це: релігійні практики та духовне спілкування, надання допомоги потребуючим (неповносправним, алко- та наркозалежним, бідним), діяльність спрямована на створення шлюбу та зміцнення сімейних стосунків, виховання дітей та робота з молоддю. Важливим моментом є те що, усі спільноти проводять виховну і навчальну діяльність у дусі християнства, провадять релігійні практики, а також надають допомогу цільовим групам.

Найширше в Україні представлені організації які мають на меті

35 Католицькі релігійні організації України [Електронний ресурс]. // Релігійно-інформаційна служба України. – 2013. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/52490.

поширення та здійснення релігійних та культово-обрядових практик. До них можемо зарахувати товариство «Апостольство молитви», молитовні групи «Апостоляту Непорочної Діви Марії», «Архибратство Божої Матері Неустанної Помочі» «Спільнота Преображення Господа Нашого Ісуса Христа» та інші. Варто зауважити, що ці організації не обмежуються лише релігійною діяльністю, вони також беруть активну участь у суспільному житті в рамках своєї мети та завдань.

Найпоширенішими і відповідно найактивнішими католицькими організаціями в світі і в Україні зокрема є: Європейська Федерація християнських вчителів, Братство сопричастя і визволення, Всесвітній союз католицьких вчителів та інші. Основна мета діяльності Європейської Федерації християнських вчителів - реагувати на виклики які ставить сучасна культура перед освітянами і процесом освіти у Європі, а також служити як загальноєвропейська платформа для зустрічі між різними національними асоціаціями вчителів Європи. Зазначимо, що 57 з'їзд Федерації відбувся в Брюсселі 2012 р. на тему «Становище і роль релігій та церков у Європі у становищі різноманіття переконань» (відстоювання християнських цінностей перед владними структурами Євросоюзу)³⁶.

Федерація активно співпрацює з різними міжнародними Католицькими організаціями. Серед асоційованих членів значиться Україна, яка також є членом міжнародних організацій: Міжнародної федерації католицьких університетів, Міжнародного бюро католицької освіти, Міжнародного союзу католицьких вчителів.

Діяльність Братства сопричастя і визволення (Fraternity of Communion and Liberation) полягає у формуванні груп чоловіків і жінок, вихідців з різних середовищ, приналежних до різних станів життя, з метою плекання дружби і спілкування, аби спільно разом рухатися шляхом до святості, як справжньої мети людського існування. Окремі особи та групи, що належать до Братства CL, взяли на себе відповідальність за виконання культурних, благодійних та підприємницьких проектів. Ці проекти включають: будинки-притулки для душевнохворих, залежних від ліків хворих, інвалідів, хворих на СНІД і невиліковно хворих; компанії з метою працевлаштування інвалідів; неурядові громадські організації (AVSI в Італії та CESAL в Іспанії) які займаються питаннями надання допомоги і сприяння розвитку бідним нерозвинутим країнам; фонди, такі як Продовольчий банк, який забезпечує щоденною їжею більше як мільйон

36 Європейська Федерація християнських вчителів [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : 184 http://www.laityugcc.org.ua/laity_catholic/articles/jevropejska-federacija-xristijanskixvchiteliv.html.

бідних людей в Італії, і Фармацевтичний банк; Центри солідарності для надання допомоги безробітним у пошуку роботи; установи соціального забезпечення для дітей у в'язницях; допомога нужденним сім'ям і пошук житла для потребуючих людей. Фонд «Sacred Heart Foundation» в Мілані, який є неприбутковою громадською організацією, яка безпосередньо пов'язана із діяльністю Братства, і яка займається школами, пропагує і захищає безкоштовну освіту, як таку що відповідає християнській традиції і вченню Церкви³⁷.

Всесвітня організація випускників закладів католицької освіти (ОМАЕС) - співпрацює як консультативний орган із ЕКОСОП (Ecosoc), ЮНІСЕФ, МОП (ILO), ФАО (FAO), а також активно співпрацює із ЮНЕСКО. Пріоритетними цілями ОМАЕС є підтримка католицької школи з метою забезпечення загальної всебічної освіти у школах, й розповсюдження культури, натхненої християнськими цінностями. ОМАЕС складається із 11 міжнародних організацій, 12 національних організацій, а також 2 континентальних союзів, до якого належать близько 150 мільйонів людей з усього світу, деякі з інших конфесій, які отримали освіту в католицькій школі. Випускники, яких представляє ОМАЕС на рівні міжнародних організацій, співпрацюють задля досягнення мети тієї організації шляхом служіння Церкві, зберігаючи вірність у соціальній сфері принципам, які були прищеплені їм через освіту³⁸.

Всесвітній союз католицьких вчителів (WUCT) співпрацює як консультативний орган із Радою Європи, ЕКОСОП, ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ; покликаний допомагати національним асоціаціям католицьких вчителів у їх діяльності. Його пріоритети — це створення освітньої системи, яка включає в себе батьків, викладачів і студентів, які беруть на себе належну відповідальність за освітнє співтовариство; підготовка проекту «Статуту вчителя» для кожної країни, який визначає правові, соціальні, службові умови праці вчителів, їх права та обов'язки, їх культурну і освітню автономію, і рівень освітньої підготовки необхідний для професійної вчительської діяльності. Членський склад WUCT складається із повних членів, якими є національні або регіональні організації 84 католицьких вчителів, членів-кореспондентів, якими є вчителі, що працюють над створенням нових асоціацій вчителів, а також почесних членів. До складу

37 Братство сопричастя і визволення [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : 176 http://www.laityugcc.org.ua/laity_catholic/articles/fraternity-of-communion-andliberation.html.

38 Всесвітня організація випускників закладів католицької освіти [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : http://www.laityugcc.org.ua/laity_catholic/articles/world-organisation-of-formerpupils-of-catholic-education.html.

WUCT входить 26 асоціацій. WUCT присутній у 28 країнах світу: у 4 країнах Азії, 18 країнах Європи, 1 країні Північної Америки і 3 країнах Південної Америки³⁹.

Міжнародне бюро католицької освіти (ОІЕС) — неурядова громадська організація, із статусом консультативного органу при ЕКОСОП (Ecosoc), ЮНІСЕФ, Раді Європи, а також має налагоджені відносини співпраці з ФАО (FAO) і МОП (ILO). Бере участь у місії Церкви, сприяючи реалізації освітнього проекту натхненого Католицькою Церквою, демонструючи в рамках співтовариства націй бажання Церкви співпрацювати в усіх аспектах освіти; воно заохочує дослідження та вивчення конкретного вкладу Католицької школи в освіту, і того яким чином вона може задовольнити потреби і запити різних соціальних і культурних середовищ, воно захищає свободу освіти, і працює задля ефективної реалізації цієї свободи на практиці; воно забезпечує адекватне представлення католицької освіти у міжнародних органах. Для досягнення своїх цілей, ОІЕС співпрацює з установами Вселенської Церкви, Конференції католицьких єпископів та інших міжнародних організацій, залучених у сферу освіти. ОІЕС заохочує і підтримує первинні та вторинні проекти навчання грамотності по боротьбі з неписьменністю і розглядає проблему відсутності обов'язкової шкільної освіти, яка стосується за даними ЮНЕСКО 100 мільйонів дітей у світі; а також проекти навчання грамотності в родині, програми обміну та виховання для культури миру. ОІЕС має 100 постійних членів, 17 асоційованих членів, 10 співпрацюючих членів і 7 членів-кореспондентів. ОІЕС присутній у 103 країнах світу: у 37 країнах Африки, 11 країнах Азії, 23 країнах Європи, 4 країнах Близького Сходу, 13 країнах Північної Америки, 2 країнах Океанії і 13 країнах Південної Америки⁴⁰.

Характерним для цих організацій є соціально-просвітницька спрямованість: освіта, медицина, засоби масової інформації. Звернемо увагу, що всі ці неурядові організації, мають розгалужену структуру, яка діє у багатьох країнах, вони видають інформаційні бюлетені кількома мовами, та виступають консультативно-дорадчими органами у світових політичних структурах, таких як, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Рада Європи. Більшість цих міжнародних католицьких організацій та об'єднань діють і в Україні, поряд з місцевими громадськими релігійними організаціями та

39 Всесвітній союз католицьких вчителів [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : http://www.laityugcc.org.ua/laity_catholic/articles/world-union-of-catholicteachers.html.

40 Міжнародне бюро католицької освіти [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : http://www.laityugcc.org.ua/laity_catholic/articles/catholic-international-educationoffice.html.

об'єднаннями віруючих здійснюючи вплив на суспільно-політичне життя в державі. УГКЦ відкидає клерикалізм, але водночас, не відмежовується від суспільної активності. Декларуючи свою аполітичність, Церква змушена шукати інших шляхів для того, щоб бути чинником життя суспільства та держави, саме тому виникає потреба діяти опосередковано – через людину, її свідомість і переконання. УГКЦ здійснює опосередкований вплив на свою цільову аудиторію через соціальну доктрину, проповіді, звернення та морально-етичне оцінювання суспільно-політичних подій. До цільової аудиторії відносимо не тільки віруючих даної конфесії, але й віруючих інших конфесій чи навіть атеїстів, для яких Церква є моральним авторитетом і до позиції якої вони дослухаються. Такі люди не перебувають у релігійній єдності з УГКЦ, але визнають її за морального авторитета, до порад якого варто прислухатись.

Як було вже сказано, на території України діють як католицькі (всесвітні) організації, так і суто греко-католицькі формації. Релігійні організації УГКЦ в Україні демонструють високу динаміку зростання й посилення своєї присутності в різних суспільних сферах. Через церкви та релігійні спільноти реалізується дуже значний спектр соціокультурної активності українських громадян.

Як було вже зазначено, яскравим прикладом застосування засад соціальної доктрини УГКЦ у практичному житті є благодійна організація «Карітас України» яка входить в одну з найбільших міжнародних мереж благодійних організацій у світі та Європі. Мета і завдання цієї організації - здійснення добродійної діяльності та соціальної роботи основі морально-етичних цінностей християнства. На даний час структура цієї благодійної організації «...складається з 13 регіональних організацій, розташованих у різних регіонах України. Вони мають статус самостійних юридичних осіб і можуть створювати на території своєї єпархії парафіяльні організації Карітасу. Така структура дозволяє розвивати мережу благодійних організацій, які діють за єдиними правилами, враховуючи при цьому реальні потреби своїх регіонів та місцевих громад. Відповідно до цього, напрямки благодійної діяльності в кожній організації можуть відрізнятись»⁴¹.

Керуючись цими ціннісними засадами «Карітас України» впливає на соціокультурні процеси в Україні шляхом розробки та впровадження національних програм для забезпечення соціальної допомоги та

41 Мережа регіональних організацій Карітасу України [Електронний ресурс] // Карітас України. – 2014. – Режим доступу : <http://caritasua.org/index.php/uk/about-88/network-of-caritas-ukraine>.

підтримки найбільш потребуючого населення України незалежно від національної приналежності чи віросповідання. Діяльність організації зосереджена в напрямках: допомога дітям і молоді, сім'ям; охорона здоров'я; соціальні проблеми міграції; допомога в кризових ситуаціях. Враховуючи революційні події 2013-2014 рр., окупацію Криму, частини Донецької та Луганської областей та гуманітарну катастрофу спричинену ним, до вищезазначаних напрямів діяльності додалися напрями: проблемам переселенців, психологічна реабілітація вояків АТО, соціально-психологічна допомога для дітей вимушених переселенців, допомога постраждалим під час подій на Майдані та їх сім'ям, волонтерська робота, вирішення проблем трудових мігрантів, довгострокове лікування і реабілітація постраждалих під час подій Євромайдану, реабілітаційний психологічний супровід сімей, які постраждали внаслідок тривалих політичних конфліктів в Україні, психологічний супровід постраждалих (членів родин, свідків) від масових протестів в Україні, медикосоціальна та матеріальна допомога постраждалим і членам родин загиблих під час масових протестів в Україні та ін.⁴²

В рамках молодіжного християнського руху здійснює свою діяльність всеукраїнська християнська громадська організація «Українська молодь - Христові», метою діяльності якої є об'єднання молоді для пропагування християнської моралі, поширення християнського світогляду та популяризація в молодіжному середовищі християнського способу життя. Для досягнення мети організація ставить перед собою ряд завдань, таких як: сприяння та допомога молоді у прийнятті християнських цінностей та підвищенні її духовного рівня; відродження давніх родинно-побутових традицій, народних християнських дійств; провадження в молодіжне середовище досягнень світової християнської науки та культури; виховання у молоді поваги до минулого, пошук та збереження історичних документів, духовних, мистецьких та інших цінностей українського народу. Свою діяльність молодіжна організація проводить у таких формах: духовні бесіди, спільні Літургії, релігійні навчання (реколекції), молодіжні табори, дискусійні зустрічі, прощі, з'їзди, творчі вечори, благодійні справи, школа молодіжного християнського лідера⁴³.

Ще однією організацією яка займається вихованням дітей та молоді є молодіжна громадська організація «Академія Української Молоді». Вона

42 Діяльність Карітас Україна [Електронний ресурс] // Карітас Україна. – 2014. – Режим доступу : <http://caritas-ua.org/index.php/uk/activity>.

43 Українська молодь – Христові [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanskiorganizaciji-ugkc/articles/ukrajinska-molod-xristovi.html>.

була створена у Львові у 2001 р. Метою діяльності є виховання дітей і молоді як практикуючих християн та формування їх як відповідальних громадян власної держави. Організація займається проведенням благочинних, мистецьких, екологічних та просвітницьких акцій. Основна сфера діяльності академії – освітня. Це організація та проведення тренінгів, семінарів, конференцій, підготовка кадрів для роботи з дітьми та молоддю. У осередках «Академії Української Молоді» проводиться систематична, впорядкована виховна робота з дітьми та молоддю, яка спрямована на їх всебічний розвиток, вдосконалення, навчання та відпочинок. В рамках роботи осередків відбуваються цікаві тематичні заняття, спільна молитва, катехизація, вивчення пісень та танців, малювання, різноманітні ігри, вікторини, екскурсії, мандрівки, літні табори. Академія бере активну участь в організації та проведенні транскордонних зустрічей на польсько-українському кордоні. Організація отримує підтримку як від релігійних організацій (Український Католицький Університет, Патріарша та Єпархіальна комісія у справах молоді УГКЦ), так і від державних структур (Львівська облдержадміністрація, Управління культури Львівської міської ради, Управління дитячо-юнацькими молодіжними клубами Галицького району м. Львова)⁴⁴.

Федерація українських католицьких студентських та академічних товариств «ОБНОВА», як мирянське товариство, прагне згуртувати студентів та інтелігенцію для апостольського служіння в академічному (студентському, викладацькому та науковому) середовищі відповідно до духу документів Вселенської Церкви та документів УГКЦ, створюючи належні умови для повноцінного життя спільноти, формування зрілого християнського світогляду і фахового розвитку. Товариство відкрите до співпраці з православними та представниками інших християнських конфесій та прагне відновлення християнської єдності у вселенському масштабі. «Обнова» діє не лише в рамках українського середовища, але й бере участь і в міжнародній діяльності, ставши співорганізатором та активним членом міжнародної католицької мирянської організації Pax Romana⁴⁵.

Центр Мирянського Лідерства заснований у 2004 році як підрозділ

44 Академія Української Молоді [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanskiorganizaciji-ugkc/articles/akademija-ukrajinskoji-molodi.html>.

45 Федерація українських католицьких студентських та академічних товариств «ОБНОВА» [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanski-organizacijugkc/articles/federacija-tovaristv-obnova.html>.

Українського Католицького Університету виник як відповідь на потребу в знаннях та навиках серед молодих активnodіючих віруючих. Завдання центру - активізувати та поглиблювати свідомість віруючих згідно з вченням II Ватиканського Собору та формування професійної команди для розвитку Церкви. Центр Мирянського Лідерства є освітньо-просвітницькою інституцією, яка працює у наступних напрямках діяльності: Літні Школи Мирянського Лідерства; формування християнських тренерів для праці за інтерактивною методою; Літня Школа Лідерства для Школярів «Голос Майбутнього»; співпраця із Європейськими мирянськими організаціями та Комітетами; видання довідкової та навчальної літератури з питань християнського лідерства та ролі мирян в Церкві; проведення релігійних екуменічних акцій та інше⁴⁶.

Студентський рух «За Життя» діє з 2001 року при Інституті родини та подружнього життя Українського Католицького Університету. Членами руху є студенти Українського Католицького Університету, Львівської Духовної Семінарії Святого Духа та інших навчальних закладів Львова. Метою діяльності руху «За Життя» є захист людського життя від моменту зачаття до природної смерті. Рух ставить перед собою ряд завдань: донести до широкої громадськості інформацію про аборти, контрацепцію та їх наслідки; поширити інформацію про природу статі людини, пояснити суть подружньої любові та міжособистісні стосунки з точки зору Церкви, розкрити поняття гідності людської особи та співпрацювати з іншими християнськими спільнотами та громадськими організаціями. Очікуваними результатами діяльності є: досягнення зміни світогляду нової української генерації, що підростає, тим самим руйнуючи «цивілізацію смерті» та будуючи «цивілізацію життя»; налагодження міцної співпраці із однодумцями в Україні та поза її межами; створення мережі рухів в Україні та заснування всеукраїнської громадської організації «За Життя»⁴⁷.

Характерним для цих організацій є соціальна спрямованість: освіта, медицина, засоби масової інформації. Звернемо увагу, що всі ці громадські організації та рухи, мають розгалужену структуру в Україні та за кордоном, вони видають інформаційні бюлетені багатьма мовами, та часто виступають консультативно-дорадчими органами у політичних структурах. Завдяки розгалуженій структурі ці організації впливають на громадську думку, а часто і формують її, ведуть пропагандиску і просвітницьку діяльність,

46 Центр Мирянського Лідерства [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanskiorganizaciji-ugkc/articles/centr-mirjanskogo-liderstva.html>.

47 Рух «За життя» [Електронний ресурс] // Комісія у справах мирян УГКЦ. – Режим доступу : <http://www.laityugcc.org.ua/mirjanski-organizacijugkc/articles/za-zhittja.html>.

впливають на суспільство та суб'єктів політики. Серед способів впливу цих релігійних організацій на політичні процеси, можна назвати зв'язок з урядовими організаціями, активність у формуванні нових норм права, вплив на громадську думку, тиск на державу у вирішенні важливих суспільно-політичних питань. Мирянські організації є одним із ключових гравців у питаннях формування і розповсюдження громадської думки та соціального вчення Церкви в Україні (наприклад, стосовно питання сім'ї та абортів і т.д.). Вони є ефективним корисним комунікативним та інформативним ресурсом, оскільки мають більше розгалужену систему громадських контактів. Це дає їм змогу успішно досягати поставлених цілей у співробітництві як з представниками громад, так і з впливовими урядовими установами. Як бачимо релігійні організації та рухи можуть виступати істотним функціональним чинником, що сприяє взаємодії різних суб'єктів соціокультурного процесу в Україні.

Заслуговує на увагу дослідження під назвою «Україна після Томосу: контекст подій, виклики та екуменічні перспективи», підготованого колективом Інституту екуменічних студій УКУ, де розкриті першочергові завдання Церкви для усіх християн України на сучасному етапі⁴⁸.

Дослідники церкви зазначають, що через надання автокефалії Православній Церкві України, у конфесійному полі України відбулися істотні зміни, які несуть з собою потенційні виклики та перспективи, що відкриваються у царині міжконфесійних стосунків. Звідси виникає необхідність проаналізувати нову ситуацію, особливо через призму екуменічних стосунків. Група активних українських мирян та духовенства визначили десять першочергових завдань для Церкви:

- Розбудова справжньої соборності.
- Оновлення парафіяльного життя і евхаристійне відродження.
- Активніше залучення вірян до церковного життя.
- Якісний переклад богослужбових текстів українською мовою та богослужіння, яке промовляє до людини ХХІ століття.
- Посилення Христоцентричності та відновлення біблійної свідомості Церкви, або Нова евангелізація.
- Відмова від парадигми «церковно-державні відносини», будь-якої «симфонії» візантійського чи західного типу, відмова від політизації Церкви.

48 Курилець Т., о. Фігас Р. Україна після Томосу: контекст подій, виклики та екуменічні перспективи, Інститут екуменічних студій УКУ, 2020 / (ecumenicalstudies.org.ua)

- Прозорість, підзвітність, єдність в різноманітності та представництво всього церковного народу.
- Соціальне служіння, активна соціальна позиція Церкви щодо різних питань суспільного життя.
- Реформа церковної освіти.
- Діалогічність та відкритість.

На підставі вище окреслених положень проаналізуємо можливості та перспективи, які сьогодні відкриваються для всіх українських християн в умовах, пов'язаних із подіями після Майдану та наданням автокефалії Православної Церкви України (ПЦУ – авт.). Наголосимо на тому, що настав час втілити в життя Церкви справжню соборність. Це стосується як УГКЦ, так і інших Церков в Україні, зокрема новоствореної ПЦУ. Миряни повинні ставати ініціаторами та виконавцями різноманітних церковних ініціатив, отримуючи активну підтримку від духовенства. Активніша участь мирян у житті Церкви може пожвавити її екуменічну заангажованість, посилити культурно-просвітницьку діяльність.

Оновлення парафіяльного життя та евхаристійне відродження сьогодні стають ще актуальнішими для українських Церков. Кожна парафія в цих умовах повинна сприяти різноманітним молодіжним та соціальним рухам, пожвавлювати евхаристійно-літургійне життя вірних. Відкинення сучасних активних методів пасторальної праці може лише поглибити кризу, і навпаки, готовність до міжпарафіяльної співпраці та ділення досвідом, усунення страху та відкритість до творення дружніх стосунків і спільних проєктів з представниками інших церковних спільнот позитивно вплине на всіх учасників процесу.

Катехизація вірних – одне з важливих завдань для всіх Церков у сучасному секулярному світі. Катехизація може підняти загальну освіченість мирян та розуміння основних правд віри, щоб усунути невігластво, забобони та упередження щодо інших конфесій, і таким чином сприяти налагодженню екуменічної співпраці. Спільні напрацювання в сфері катехизації та навчального предмету «Християнська етика» для загальноосвітніх шкіл України, ділення досвідом, друк спільно підготовлених книг – завдання, з якими Церкви зможуть ефективно справитися лише разом.

Сьогодні українські Церкви мають унікальні можливості розвивати своє літургійне життя (їх не було ще 30 років тому), творити нові переклади та переосмислювати свій літургійний спадок. Спільні переклади літургійних текстів зблизили 6 українські Церкви візантійської літургійної традиції. Богослужіння, з одного боку, має залишитися закоріненим у традицію,

а з другого - стати зрозумілим та відкритим для людини ХХІ ст., отже, воно вимагає оновлення, а то й реформи. Це складне завдання підштовхує Церкви до спільного шукання рішень та пропонування творчих підходів до молитовного життя.

Одним із першочергових завдань УГКЦ вбачається у відновленні біблійної свідомості Церкви, або Новій евангелізації. Досвід нової евангелізації, здобутий у Католицькій Церкві після II Ватиканського собору, може стати корисним і для українських Церков. Недостатній рівень біблійного знання, особливо серед вірних, що належать до традиційних Церков, а через це і надмірний наголос на обрядовості, можна подолати через систематичне вивчення Святого Письма та віднайдення його значення у житті Церкви.

Особливої уваги потребує церковна освіта духовенства, яка має досягати своєї цілі: підготовки сучасних, відкритих, активних проповідників Слова Божого і віри Христової, справжніх лідерів, що можуть очолити християнські спільноти у сучасному світі. Тому нагальною є потреба духовної освітньої, реформи. Сьогодні в освітній сфері України склалася сприятлива ситуація: конфесії можуть вільно відкривати свої освітні інституції, богословські спеціальності мають державну акредитацію, створена Спільна богословська комісія щодо визнання дипломів богословського напрямку. Однак, щоб досягти справжнього успіху в освіті та зробити прорив у цьому напрямку, необхідна широка співпраця християн, ділення досвідом у підготовці духовенства, створення нових програм для мирян. Наголос на екуменічній формації, особливо в семінаріях, обмін студентами та викладачами між вузами різних конфесій уможливить подолати стереотипи та покладе надійний фундамент для ще більшої відкритості і творення дружніх стосунків.

Таким чином, в Україні назріла необхідність відмовитися від старих моделей авторитарного управління в Церквах. Є потреба перейти до відкритості на міжконфесійний діалог. Діалог і відкритість сприятимуть співпраці релігійних громад. Успішний діалог між УГКЦ та ПЦУ може стати стимулом для інших міжконфесійних ініціатив. Лише в діалозі може бути переосмислене широке коло богословських тем, календарне питання, опрацьовані літургійні переклади, узгоджені позиції щодо важливих історичних подій, розв'язані соціальні та політичні виклики.

Висновки дослідження й перспективи подальших наукових розвідок. Розгляд та осмислення соціокультурної проблематики є одним із базових та стратегічно важливих компонентів вчення УГКЦ, адже усвідомлення кожним віруючим громадянином власної соціальної природи, своїх

прав та обов'язків у суспільному житті є засадничою передумовою як християнського розвитку особи, так і поступу громадянського суспільства. УГКЦ розвиває власне соціальне вчення на основі аналізу суспільної дійсності у світлі Святого Письма, соціальної доктрини Католицької Церкви та власної духовно-культурної традиції.

Дослідження особливостей просвітницької діяльності УГКЦ в трансформаційному соціокультурному просторі сучасної України дало можливість визначити еволюцію та механізми формування її соціальної доктрини та формування базових засад згідно з принципом наступництва. Згідно вчення Католицької Церкви, УГКЦ пропонує розглядати кожну особу як найвищу мету соціальних відносин та прагне осмислити проблему соціальної справедливості, місце особистості у світі та її ставлення до нього.

У період незалежності України УГКЦ прагне через виховання своїх вірних на основі християнської моралі й етики долучитися до переформатування ідентичності української нації, впливати на розвиток держави. Церква спонукає громадян займатися активною суспільно-громадською діяльністю, критично осмислювати суспільні процеси, боротися за людські і громадянські права та відповідально ставитися до обов'язків. Церква формує високий рівень національної свідомості та активності громадян, що прослідковується в регіонах поширення УГКЦ через участь у соціокультурних процесах та просвітницькій діяльності тощо.

В умовах становлення демократичної України формується система релігієзнавчої освіти, яка має світську та богословську зорієнтованість. Вона здійснюється на принципах гуманізму, толерантності і дотримання принципу свободи совісті, а також спрямовується в русло нормалізації міжконфесійних відносин і забезпечення стабільності суспільства. УГКЦ зуміла зміцнити своє становище не лише в питаннях соціально-матеріальної бази, але й створила найбільш розвинену систему духовної освіти. Визначивши **культурно-просвітницький** напрямок у церковному будівництві за пріоритетний, Церква окреслила його основні чинники: справи виховання священиків, богословської формації духовенства, освітньо-виховної праці з молоддю, родинами, допомоги невиліковно хворим, інвалідам, удовам, з кардинального піднесення рівня катехизації та непрофесійної богословської освіти, пристосування устрою монаших спільнот до вимог II Ватиканського собору.

Починаючи з 1992 року й дотепер в Україні започаткований процес

розвитку релігієзнавчої освіти та накопичено значний досвід вивчення курсів духовно-морального змісту “Християнська етика” та відкриття нової освітньо-професійної програми «Соціальна теологія». Головними завданнями предмету духовно-морального спрямування є: сприяння формуванню цілісної, духовно зрілої особистості – громадянина України шляхом пізнання й засвоєння учнівською молоддю багатовікових надбань національної та світової духовної культури; подолання кризових станів дитинства, новоутворень, що виникли у психіці дитини під впливом антисоціальних проявів; творення належних умов для глибшого самопізнання, розкриття та реалізації своїх творчих здібностей і таланту в позитивному річищі тощо. Водночас популяризація освітньої програми «Соціальна теологія» дасть можливість сприяти формуванню соціально-правової, теологічної та етичної культури у слухачів- магістрантів. Соціальна теологія власне покликана формувати традиційні, загальнолюдські і духовно-моральні цінності людини і суспільства. Удосконалювати вміння та навички, пов’язані з організацією і управлінням колективами та ініціативними групами у різних формах соціокультурної діяльності.

На думку експертів, для сприятливих умов організації релігієзнавчої освіти в Україні, у світських навчальних закладах потрібно:

- у закладах вищої освіти, що займаються професійною підготовкою вчителів, відкрити відділення християнської педагогіки, нової освітньо-професійної програми «Соціальна теологія»;
- розробити та запровадити у середній і вищій школі програми релігійного навчання, побудованих на принципах релігійної толеранції та принципах необов’язковості;
- об’єднати та координувати зусилля педагогів, богословів і релігієзнавців в галузі методичної і дослідницької роботи, що стосується релігійної освіти;
- сприяти підвищенню кваліфікації вчителів, які займаються релігійним вихованням у школі шляхом організації семінарів, лекцій, видання методичних посібників;
- організувати широке обговорення й обмін професійним досвідом у галузі релігійної освіти з вітчизняними і закордонними колегами у різних формах і методах педагогічної взаємодії;
- вивчити можливість створення в системі національної освіти дошкільних і загальноосвітніх закладів за релігійною ознакою (подібно до існуючих в Україні освітніх закладів етнічних меншин) та відкриття

релігійними організаціями закладів вищої освіти, які б мали право готувати спеціалістів різноманітних напрямків і спеціальностей.

Комунікація Української Греко-Католицької Церкви на сучасному етапі становить вагомий сегмент європейської та української комунікації. Її вчення про соціальну комунікацію, що формувалося завжди синхронно з появою католицьких медій, є найґрунтовнішою богословською розробкою всього спектру проблем, пов'язаних з комунікацією, інформаційним суспільством, медіаорієнтованістю Церкви в умовах соціокультурних трансформаційних змін.

У контексті стратегічних завдань реформування освітньої системи і соціокультурної політики в Україні вважаємо за доцільне творчо використовувати не лише теоретичні здобутки, а й практичний доробок релігійно-освітніх діячів Церкви в царині організації релігієзнавчої освіти. Тому обґрунтовано такі шляхи їх творчого використання у нових соціально-економічних умовах: наповнення змісту підготовки майбутніх учителів здобутками теорії й практики морально-релігійного виховання молоді; реалізація ідеї національного виховання, єдність загальнолюдських і національних моральних цінностей у змісті виховання; створення Церквою власної приватної національної освітньо-виховної системи, одним із напрямів функціонування якої стала б підтримка і розвиток обдарованої молоді; організація комплексної програми опіки над сиротинцями, іншими установами соціального захисту, а також опрацювання методики запобігання дитячого жебрацтва, яке стало організованим бізнесом; створення мережі католицьких дошкільних дитячих закладів та католицьких дитячих будинків, які б мали парафіяльний статус; взаємодія школи та Церкви з метою протидії “масової культури” та негативними наслідками впливу телебачення, інтернету; зміцнення дисципліни у школі та громадсько-державний контроль за поведінкою учнів, прищеплення школярам навичок культурної поведінки; організація і координація осередків наукових груп, які б досліджували зміст, форми і методи діяльності сучасних релігійних сект з метою виявлення їхньої прихованої антихристиянської сутності; створення християнського телеканалу, окремих радіо-телепрограм, а також місцевих та всеукраїнського рівня радіостанцій; активізація роботи інституції капеланства у навчальних закладах, організація апостольства вишколу світських провідників на Сході України, зокрема створення сприятливих умов для участі учнів у молодіжних християнських заходах.

Проведене дослідження не претендує на повне і всебічне розкриття порушеної багатоаспектної проблеми. Перспективними напрямками

подальшого дослідження вважаємо: теоретичне опрацювання змісту, форм, методів навчання у християнській педагогіці на монографічному рівні; теоретико-методологічні та методичні основи підготовки у закладах вищої освіти спеціалістів відповідного рівня для викладання у школах курсу “Християнська етика”; з’ясування ролі поліконфесійного фактора у морально-релігійному вихованні учнівської молоді; порівняльний аналіз змісту виховної роботи в різних типах навчальних і позашкільних закладів Галичини та інших регіонів України в різні історичні періоди; питання об’єднання зусиль сім’ї, школи, церкви та громадських культурно-освітніх організацій у царині захисту дітей і молоді з особливими потребами та підготовки для них фахівців; шляхів активізації й стимулювання учнів та студентів до волонтерської діяльності у благодійницьких закладах Церкви; вивчення проблеми капеланства та духовної опіки у Збройних Силах України, виправних, лікувальних, навчальних та культурних закладах і установах, літніх таборах для молоді; роль засобів масової інформації в удосконаленні рівня морально-релігійного виховання; розробці моделей ефективного функціонування для кожного типу католицького інтернет-ресурсу зокрема; поглибленні вивчення ролі соціальних мереж та блогів, теле- і радіоконтенту в інтернеті, зразків католицьких ЗСК, які є взірцями якісної комунікації і можуть слугувати прикладом для створення католицьких та світських ЗСК; окресленні образу Католицької Церкви у світських медіях та ін.

Здійснене дослідження даного аспекту проблеми відкриває можливості для розв’язання важливих та актуальних завдань педагогічної науки в освітньому просторі України на основі творчого використання науково-теоретичної спадщини та практичної просвітньої, педагогічної діяльності представників духовенства в контексті історії педагогіки та потреб сучасної педагогічної науки і практики.

Contact:

Iurii Shcherbiak

doctor of pedagogical sciences
professor of departments information
activities and socio-cultural activities
West Ukrainian National University

Щербяк Юрій Адамович

доктор педагогічних наук,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної
діяльності Західноукраїнського національного
університету